

La intimitat d'Alexandre VI: tan corrupte i femeller com els papes d'abans i de després

Un any després del primer volum de la biblioteca Borja: *Alexandre VI i Roma*, i després de la mort a principis d'any del pare Batllori a qui dediquen aquest volum, apareix el segon lliurament. Impressionant selecció de textos del «Liber Notarum» de Johannes Burckard, cap de protocol i cerimònies de la capella papal.

Per primera vegada trobem traduïda al català part d'una obra que, per la seua qualitat de document personal i eclesiàstic, no havia tingut una difusió «oberta». De difícil accés en el llatí original per la seua escriptura «inumana, il·legible, expressiome di un diavolo o di una sibilla» deia el seu successor en el càrrec, Paride de Grassi; i traduït només per temes al francès. D'ací el caràcter secret que es vol ressaltar en el títol i, també per això mateix, hom ha suposat que es tractava dels documents que més havien influït a crear aquella llegenda negra de què tant s'ha parlat sobre els Borja i que mai no ha quedat demostrada (perquè ni interessava la demostració als uns ni en demanaven proves els altres, que res no en sabien). El *Liber Notarum* és un dietari que explica la vida quotidiana del vaticà des del punt de vista del cap de protocol. L'estraburgués Johannes Burckard, mestre cerimonier de la capella papal de cinc papes (Sixt IV, Innocenci VIII, Alexandre VI, Pius III i Juli II), de finals de 1483 a 1506, organitzava tots els moviments del papa o qualsevol que es produïra al seu voltant. La finalitat del dietari és de registrar si aquestes cerimònies s'havien realitzat de conformitat o no al dret i a la ideologia pontifícia antiga però que calia renovar amb el diàleg amb el pontífex, amb qui, de vegades s'enfronta

DIETARI SECRET, BIBLIOTECA BORJA 2

JOHANNES BURCKARD

MARIÀNGELA VILALLONGA (ED.)

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2003

Burckard. Aquesta selecció de notes abasta no solament els passatges més interessants directament relacionats amb la família d'Alexandre VI durant els anys del seu pontificat (1492-1503), sinó també d'alguns passatges previs al seu pontificat, quan Roderic de Borja era el poderós vicecanceller de l'església Catòlica. Però Burckard no es limita només a les cerimònies i al protocol sinó que ens diu alguna cosa més: homicidis, campanyes militars, violències entre espanyols i suïssos, forques, fogueres, disputes ideològiques, curses de pal·li i de toros, carnivals, jocs, tempestes, riuades, històries de cortesanes, mesures públiques, etc., és a dir, la veritable història de Roma i d'Europa en els anys de crisi de transformació del Renaixement a l'edat moderna.

Segons la directora de la traducció Mariàngela Vilallonga, per a Burckard, Alexandre VI va ser tan corrupte i femeller com els seus precedesors i successors, però no més. Les notes explicatives de la versió llatina d'Enrico Celani i el fet que es tractava d'un dels pocs papes no italià, s'encarregaren d'explicar i donar un sentit sempre antiborgià d'aquelles coses que Burckard només narrava d'una manera objectiva i sovint sense referir-se al subjecte de l'acció.

Francesc Collado

Testimoni d'honesta implicació

Aquest llibre ens permet disposar d'una panoràmica social a l'inici dels setanta. Mitjançant la perspectiva íntegra, compromesa i democràtica que ens transmet la recopilació de bons articles que Enrique Cerdán Tato publicava en el diari *Primera página*.

ANTOLOGÍA DE LA ABERRACIÓN

ENRIQUE CERDÁN TATO

FERNANDO ABAD (ED.)

COL·LECCIÓ «CALABRIA I PERIODISMO», 7

240 PÀGINES

DENES EDICIONS, VALÈNCIA, 2003

Aquesta recopilació d'articles ens transporta a l'esforç d'una societat per guanyar espais d'opinió, crítica i debat, durant una època oficialment retrògrada i hostil a les dissidències. Aquella aspiració a una modernització de les estructures, a una obertura respectuosa amb la diversitat i amb la justícia social, se'ns mostra des de la finestra que Enrique Cerdán Tato escribia, entre 1970 i 1971, en el diari *Primera Pàgina* d'Alacant. Una aventura editorial diària de curta i accidentada vida (1968-1972), nascuda a l'incerta empara de la llei de premsa promoguda pel ministre Manuel Fraga.

De l'edició en què se'ns presenta aquesta col·lecció de textos n'ha tingut cura Fernando Abad, qui ens proporciona una profusa i detallada informació per tal de dibuixar-nos el context d'uns temps poc favorables a l'ofici de comentar la pròpia realitat. Molt menys quan –com fa Enrique Cerdán–, l'actualitat esdevé un camp per a l'opinió i l'exercici del lliure pensament. L'autor ens ofereix un llenguatge literari consistent, alhora que àgil, per tal de construir redaccions adaptades a una columna de diari, amanides de confiança en el futur, compromís social i humor reflexiu: «En verdad que cada día se entera uno de nuevas y prodigiosas invenciones; invenciones que, con de-

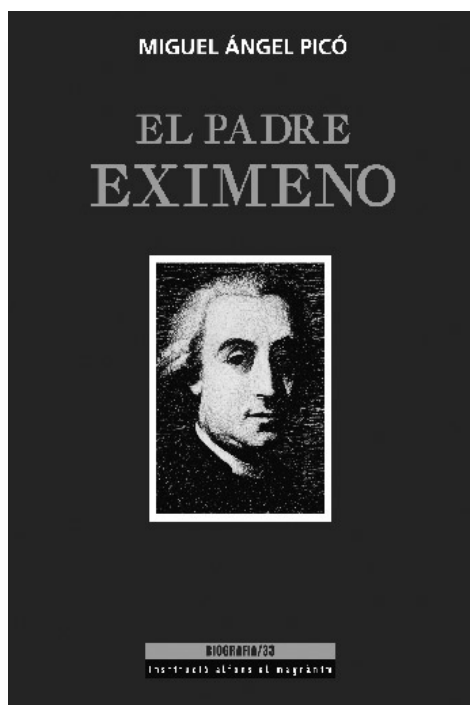
masiada frecuencia, apesadumbran o encolerizan, en un principio, para ceder poco más tarde, y dejar el camino expedito al sosiego y a la irónica meditación. Bien afianzados los pies en esta tierra nuestra, no es tampoco asunto de ir rasgándose las vestiduras a cada paso, que para tal actitud se habría de menester muy copioso guardarropa.»

La lectura d'aquest llibre proporciona una valuosa eina per a la reflexió sobre el present. Molts dels temes de llavors mantenen ara la seua vigència: el conflicte entre Israel i els palestins, l'educació pública, les tendències tecnocràtiques opaques a la ciutadania, les intervencions militars dels EUA, etc. Però no vull suggerir que res no canvia, sinó d'apuntar que els canvis no sempre segueixen la línia ascendent del progrés, ni les evolucions es componen absolutament d'avanços. Potser serà el soroll o el seguidisme d'allò políticament correcte, que no és més que una correcció amable per als amos, però si la premsa i el conjunt de la societat ens alliberàrem de la dictadura i de la censura, no s'ha generalitzat l'actitud lliure i audaç de Cerdán Tato. I a la fi, són elements difícilment substituïbles per a crear qualsevol comunitat de convivència pretesament plural i integradora.

Eduard Ramírez

Música i il·lustració

El músic il·lustrat valencià, polifacètic i gran constructor d'idees musicals, és recuperat, en aquest volum de la col·lecció «Biografia», perquè hi figure tota la seua vida i, sobretot, les seues idees, que tants problemes li van portar, a l'època.

EL PADRE EXIMENO

MIGUEL ÁNGEL PICÓ

COL·LECCIÓ «BIOGRAFÍA», 33

418 PÀGINES

INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM, VALÈNCIA 2003

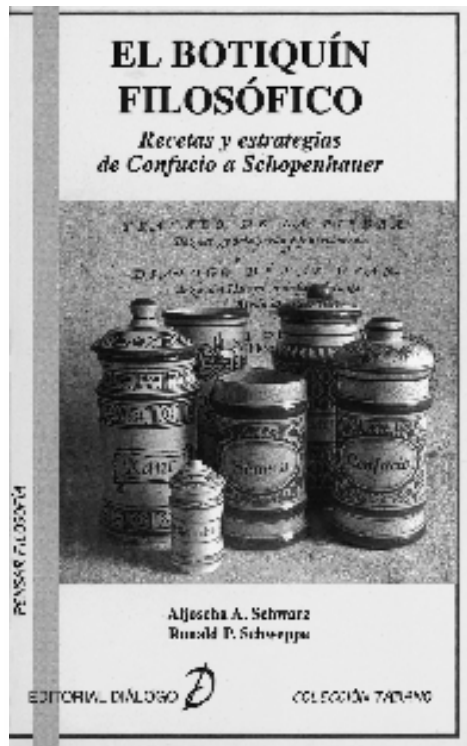
La Diputació de València, a través de la Institució Alfons el Magnànim, edita el número 33 de la col·lecció «Biografia», i la dedica al teòric musical valencià, el pare José Antonio Eximeno (1729-1808). Una vegada més, de la mateixa manera que amb la biografia (núm. 32) de Vicent Martín i Soler, un extens i rigorós estudi ens permet de seguir la trajectòria vital i musical d'un valencià dedicat amb cor i ànima a la música. L'autor, Miguel Ángel Picó Pascual, és professor del Conservatori Superior de València i autor de la tesi doctoral sobre el mateix autor, que es va presentar el 25 de gener del 2002 a la Universitat de València (*El P. José Antonio Eximeno y Puchades (1729-1808) y su aportación a la música*), i d'un article, «El proceso inquisitorial del Padre Eximeno», publicat al número XXV de la *Revista de Musicología*, de Madrid, l'any 2002, a més de molts altres estudis musicals. Picó ens ofereix, per tant, com dèiem, una investigació exhaustiva i rigorosa d'aquest jesuïta nascut a València el 26 de setembre del 1729, polifacètic, com a bon il·lustrat, i, a més, progressista i clarivident. Un home clau, les idees del qual foren una sotragada per a la tradició musical del moment. A més de la trajectòria vital i musical, en coneixem les altres facetes, com ara la de ma-

temàtic, físic (aquestes dues molt lligades amb la teoria musical), filòsof, poeta, novel·lista, orador i teòleg. El llibre està estructurat de manera que, després d'un bloc mitjanament extens on coneixem la biografia del músic (que va viure a València i Segòvia, va ser expulsat i s'exilià a Itàlia, i encara va tornar a Espanya per tornar-se'n a anar a Roma), hi ha un esbós molt breu de la personalitat que tenia i, finalment, la part més extensa del llibre és l'obra teòricomusical. Permet, per tant, dues lectures, una per a profans, interessats en el segle XVIII valencià i europeu, i l'altra, molt interessant, la purament musicològica. Aquesta darrera part inclou explicacions molt detallades de la teoria musical d'Eximeno, i en destaquem, especialment, el seguiment que fa de l'obra més coneguda del músic, *Dell'origine e delle regole della musica* (De l'origen i de les regles de la música), perquè és la que ens dóna la veritable mesura del progressisme que contenien les seues idees: el pare Eximeno volia demostrar que la música no depenia de les raons numèriques que tant havien capficat la humanitat musical d'ençà de Pitàgores, i que l'art dels sons estava íntimament lligat amb el mecanisme de la parla.

Maite Insa

Mens sana in corpore sano

Un llibre que ens apropa a la filosofia de manera senzilla, més enllà d'academicismes, amb una clara dimensió pràctica: la seua aplicació a la salut mental i física.

**EL BOTIQUÍN FILOSÓFICO. RECETAS Y ESTRATEGIAS
DE CONFUCIO A SCHOPENHAUER**

ALJOSCHA A. SCHWARZ I RONALD P. SCHWEPPE

TRADUCCIÓ DE VICENTE VILANA TAIX

COL·LECCIÓ «TABANO», 11

191 PÀGINES

EDITORIAL DIÁLOGO, VALÈNCIA, 2003

Que la filosofia ha estat considerada com un saber complex, reservat a les ments més preparades, és una afirmació encara vigent, que els autors d'*El Botiquín filosófico* posen en dubte.

Aljoscha A. Schwarz i Ronald P. Schweppe són els autors de l'últim llibre publicat per l'Editorial Diálogo. En paraules d'ells, «el botiquín filosófico no es ni una pesada e ilegible obra de filosofía, ni una introducción a esta disciplina, ni mucho menos un «consejero vital» tradicional con rápidas propuestas sobre cómo afrontar nuestra vida con recetas patentadas».

Un cop esmentat allò que no és, ara hi podem afegir afirmativament que aquesta obra és una guia formada d'idees filosòfiques de diferents segles que poden ser profitoses en la nostra vida quotidiana; ja que, d'una banda, ens ajuden a alliberar-nos dels prejudicis que ens limiten i, de l'altra, ens ajuden a modificar els punts de vista propis més negatius i ens aporten més claredat. Així doncs, pensaments com els de Séneca, Epicur o Nietzsche poden ser un estímul positiu en la nostra visió del món.

El poder de les idees és considerable i mai hauria de ser menyspreat. Els pensaments, aportats pels filòsofs al llarg dels segles, ens ajuden a combatre els estats d'ànim destructius als quals es-

tem exposats, en favor d'un equilibri psicofísic; certes emocions com la por, la gelosia o la supèrbia, per exemple, impedeixen que la serenitat o la satisfacció formen part de la nostra vida. Citant els autors: «Pero es que, de lo que aquí se trata, es más bien de un botiquín filosófico; esto es, hemos procurado reunir afirmaciones propias y pasajes de diferentes filósofos que, todos juntos, se hallan al servicio de un propósito muy concreto: el reajuste de los estados anímicos más negativos. O mejor dicho, la obtención de un estado de ánimo armónico y del buen estado de salud general que suele acompañar a un estado anímico positivo».

El llibre, que no hem de confondre amb un llibre d'aforismes, té forma d'abecedari i amb cada lletra apareixen un conjunt de termes. Sota cada terme hi trobem una reflexió dels autors i dels diferents pensadors, escrita en un llenguatge a l'abast de tothom.

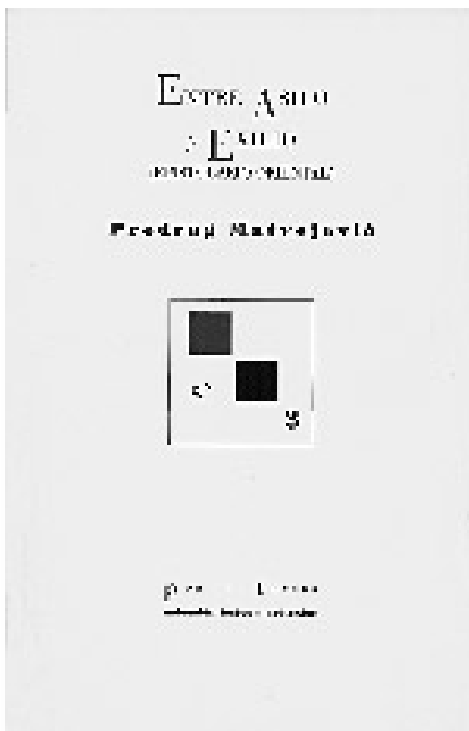
El botiquín filosófico, una obra a cavall entre la filosofia pràctica i la psicologia, ens contagia de l'esperit antic, el qual lligava el conreu de la saviesa amb el saber viure.

Nieves Avilés

Un observador inquieto

El escritor croata Predrag Matvejevic, profesor de Literaturas Eslavas en la Università La Sapienza de Roma, lleva ocupándose largamente de la realidad soviética. En su último libro editado en España se recogen sus escritos en torno al tema.

ENTRE ASILO Y EXILIO: EPISTOLARIO ORIENTAL

PREDRAG MATVEJEVIC

TRADUCCIÓN DE LUISA F. GARRIDO I TIHOMIR PISTELEK

COL·LECCIÓ «TEXTOS Y PRETEXTOS», 23

248 PÀGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2003

En *Entre asilo y exilio*, cuyo autor ha dado en subtitular *Epistolario oriental*, Predrag Matvejevic, nacido en Mostar en 1932 de padre ruso y madre croata, se muestra buen conocedor de la historia de la Unión Soviética. Tras una serie de viajes al país de parte de sus antepasados, Matvejevic ha llevado a cabo un estudio en profundidad de su idiosincrasia a través de sus modelos políticos y culturales.

La apertura o *perestroika* no llegó hasta la extinta URSS sino con retraso. El proceso que permitió asumir el pasado más reciente y con ello, dejar atrás largos años de control sobre el pueblo, sometiéndolo a la más férrea censura, no culminó hasta la llegada al poder del presidente Mihail Gorbachov, motivo por el cual no nos ha sido dado conocer la realidad soviética hasta hace bien poco. Que Matvejevic ha rastreado en ésta y ha estudiado su influencia en el resto de países del Este en los últimos

años de su declive, es algo que podemos comprobar a través de muchos otros asuntos que trata en este libro. Porque la intención de Matvejevic no es la de, postura al uso, condenar todo tipo de socialismo, sino como bien dice, «basar la condena del estalinismo en la confianza en el *socialismo humano*». Es decir, en sus escritos condena todo tipo de abuso y confía en un socialismo cuyas piedras angulares bien podrían ser el conocimiento y la libertad. De igual modo, y ampliando su punto de mira, el autor croata tampoco cree en las democracias impuestas en los últimos años en países que no están preparados: otro error de base que ha llevado a grandes desigualdades en estos países europeos. Así, nada más comenzar las páginas de este libro, nos encontramos con una serie de cartas escritas a lo largo de 1972 en el que será su primer viaje a la unión de repúblicas, unas cartas «a los antepasados», que el padre de Matvejevic leerá postrado en una cama del hospital, impedido, significativa parábola del exiliado. En ellas, Matvejevic da cuenta de un país encerrado en sí mismo, falto de una libertad de expresión que ni siquiera en otro país como Yugoslavia se da en aquel momento. De este modo, inevitablemente, habrán de pasar por sus páginas nombres de ilustres represaliados: Ossip

Mandelstam y su mujer, Nadiezhda —especialmente terrorífico es el relato de Matvejevic sobre Kolymá, el «Auschwitz sin hornos crematorios», donde desaparecieron sin dejar más rastro el autor de los *Cuadernos de Vorónesh* y Vladimir Shalámov—, Josif Brodski o Alexander Solzhenitzin, cuyas traducciones de *Archipiélago Gulag* intentó publicar nuestro escritor en otros países del Este sin éxito alguno.

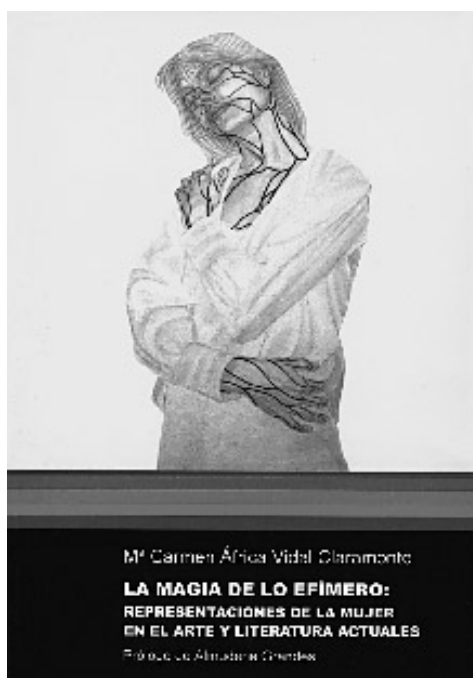
Pero hay más. Porque Matvejevic ha ido desfragmentando el espejo de la política soviética desde Trotski y Stalin a Gorbachov o Nikita Jruschov. Y ha tratado de poner las cosas en su sitio cuando apenas sí había tiempo para tomar tal perspectiva. El tiempo, como podemos comprobar ahora en este magnífico libro, le ha dado la razón.

Rafa Martínez

La dona re-presentada i embolicada

Africa Vidal explora la multiplicitat de discursos artístics, narratius i audiovisuals que redefeixen la dona contemporània en el llibre *La magia de lo efímero: representaciones de la mujer en el arte y la literatura*.

LA MAGIA DE LO EFÍMERO: REPRESENTACIONES DE
LA MUJER EN EL ARTE Y LITERATURA ACTUALES

M.ª CARMEN AFRICA VIDAL CLARAMONTE

PRÒLEG D'ALMUDENA GRANDES

COL·LECCIÓ «SENDES», 4

159 PÀGINES

UNIVERSITAT JAUME I, CASTELLÓ DE LA PLANA, 2003

La Magia de lo Efímero: representaciones de la mujer en el arte y la literatura, és un treball de la catedràtica M. Carmen Africa Vidal Claramonte, publicat per la Universitat Jaume I de Castelló (Seminari d'investigació feminista). Una reflexió elaborada amb un llenguatge a l'abast de tothom sobre la representació de la dona en la societat occidental contemporània, on es privilegia la imatge sobre qualsevol altra cosa.

L'autora analitza les conseqüències que té sobre la societat actual el fet de no mirar més enllà de la superfície. Occident gira al voltant del cos, de la moda, de la imatge, és a dir, de les aparences; la importància que es dóna a la imatge corporal i a la moda, de retruc, fa pensar a l'autora que aquestes són la manifestació de causes externes (sexisme, patriarcat, racisme, imperialisme) carregades de significació. Per això, qualsevol discurs que pretenga referir-se al cos, en realitat, no fa més que par-

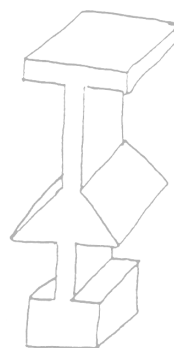
lar sobre les representacions imposades d'aquest mateix cos. Aquesta és la raó per la qual per molt superat que es crega el feminisme, el fet de ser dona continua sotmés a pressions alienes. Africa Vidal pren com a referents reflexions d'autors tan diversos com Lyotard, Irigaray, Deleuze, Derrida o Foucault. Tots coincideixen a considerar el cos com a constructe polític i històric, en el qual actuen les relacions de poder i de resistència. És així com l'autora conclou que vivim en una societat «hipernormativa», sobretot pel que fa a les representacions del cos de la dona.

En aquest context, sobre les dificultats afegides al fet de ser dona i escriptora, reflexiona en el pròleg Almudena Grandes: «No es fácil ser mujer, (...) pero a veces parece que es todavía más difícil pensarlo, argumentarlo, sostenerlo con algo más que simpatía o dignidad, es decir, con auténtica contundencia intelectual. La prueba está en las páginas de *La magia de lo efímero...*, toda una galería de cuerpos y mentes de papel creados con los propósitos más dispares, desde la artillería pesada del feminismo radical a la presunta «desideologización» —qué palabra más fea— de la literatura postmoderna, desde las reivindicaciones justas e inteligentes hasta la filosofía del wonderbra, desde la rentabilidad narra-

tiva hasta las estrategias de marketing de las líneas baratas de los modistos más caros. Parece que hay mucho donde elegir pero a ratos resulta una ilusión óptica». La il·lusió de creure's alliberada per haver fugit d'un esquema, quan en realitat no estem més que encasellant-nos dins d'un altre.

Un dels mèrits del treball consisteix a estar embastat amb citacions d'obres literàries i artístiques que fan de l'assaig un document exhaustiu i amè. Tanmateix, els lectors familiaritzats amb aquests temes potser no trobaran quasi res de nou.

Nieves Avilés

Jan Tschichold: un segle de disseny

El manifest *La nueva Tipografía* de l'alemany Jan Tschichold va marcar una abans i un després en els moviments de l'avantguarda. Després de quasi un segle, podem reafirmar la seua vigència en el camp gràfic.

LA NUEVA TIPOGRAFÍA

JAN TSCHICHOLD

INTRODUCCIÓ DE JOSEP M. PUJOL

TRADUCCIÓ DE MARÍA TERESA ALBERO I ESTELA MARQUÉS

377 PÀGINES

CAMPGRÀFIC EDITORS, VALÈNCIA, 2003

L'última publicació de Campgràfic Editors *La nueva Tipografía* de Jan Tschichold, és una nova mostra del «saber fer» d'aquesta editorial especialitzada en el món gràfic i que està possibilitant la lectura de llibres fins ara no traduïts. La traducció més recent del llibre és l'anglesa, de 1995, anterior a l'actual en castellà, a càrrec de Maria Teresa Albero i Estela Marqués. Així doncs, podem dir que estem de sort, ja que després de la primera edició en alemany de 1928, hem passat quasi vuitanta anys sense poder llegir en castellà uns dels textos més emblemàtics de la tipografia del segle XX. Hi hem de afegir que l'editorial ha posat molta cura en reproduir el llibre amb molta fidelitat, tot respectant el disseny original. El llibre s'acompanya d'una prolxa introducció –amb una extensa bibliografia– escrita per Josep M. Pujol, que permet posar-se al dia a aquells menys documentats en la matèria, del context sociohistòric en què es desenvolupa la revolució tipogràfica i naix la nova tipografia.

Nascut a Leipzig en 1902 i fill d'un pintor i rotulista, Jan Tschichold va practicar la rotulació i la cal·ligrafia des de molt jove. Potser siga la persona que millor ha teoritzat sobre la «nueva tipografia», a més de col·laborar en l'actualització del sistema clàssic de les arts gràfiques.

Tschichold compregué millor que molts dels moviments coetanis que el nou grafisme suposaria canvis de gran magnitud social en diferents camps de l'art, de la indústria i de la comunicació. Aquest és un dels aspectes més interessants de *La nueva Tipografía*: que relaciona el disseny tipogràfic i editor amb les tendències de l'art i les necessitats socials. L'autor fou l'únic difusor dels corrents de l'avantguarda protagonitzats pels impressors i la gent de les arts gràfiques. En 1925, amb només 23 anys, publicà *Elementare Typographie*, el manifest que serveix de punt de partida d'aquest llibre, en el qual es defineixen les bases de la nova concepció: eliminació dels ornaments, tot privilegiant la funcionalitat; claredat en la comunicació; inclusió de nous descobriments en el disseny dels llibres, com per exemple la fotografia; una organització lògica del text, entre d'altres.

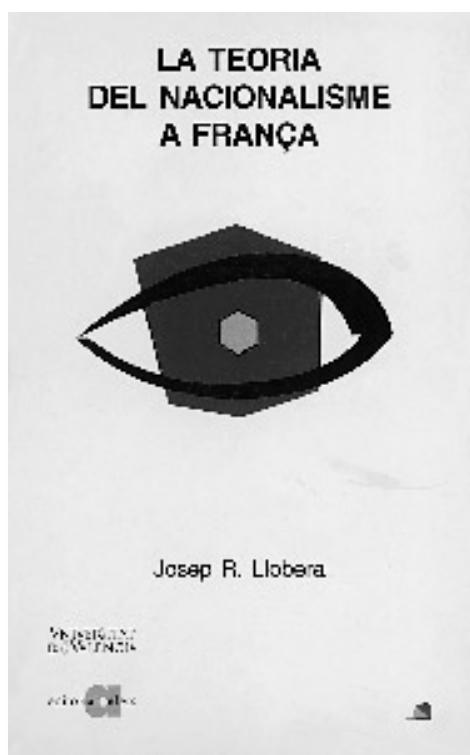
El propi format del llibre és ja tota una lliçó de disseny, en forma de manual per poder ser utilitzat en el taller o en la taula de treball, està ple d'exemples gràfics i fotogràfics.

L'actualitat d'aquest document, quasi després d'un segle, en un camp com el de la tipografia, en el qual els canvis han sigut revolucionaris, confirma la pertinència de la seua publicació.

Nieves Avilés

La nació a França o la malaltia del localisme

L'antropòleg i sociòleg Josep R. Llobera posa a l'abast del lector les principals aportacions franceses a l'estudi de la nació des del segle XIX fins els nostres dies. Pocs són els autors que s'hi han dedicat i gairebé sempre quan la integritat de França s'ha vist amenaçada.

LA TEORIA DEL NACIONALISME A FRANÇA

JOSEP R. LLOBERA

COL·LECCIÓ «EL MÓN DE LES NACIONS», 9

159 PÀGINES

EDITORIAL AFERS - UNIVERSITAT DE VALÈNCIA,
CATARROJA, 2003

El concepte de nació ha estat (re)interpretat i (re)definit constantment des que se'n té consciència de l'existència d'aquesta categoria política i social. Les aproximacions acadèmiques al concepte de nació estan motivades, bàsicament, per tres «impulsos»: la necessitat sociològica i antropològica de conèixer les causes i el funcionament d'un fenomen (el nacionalisme); la justificació d'un model de nació expansiu i assimilador d'altres nacions; o, per reacció a aquest altre, la justificació d'un procés d'emancipació d'una nació anexionada per una altra.

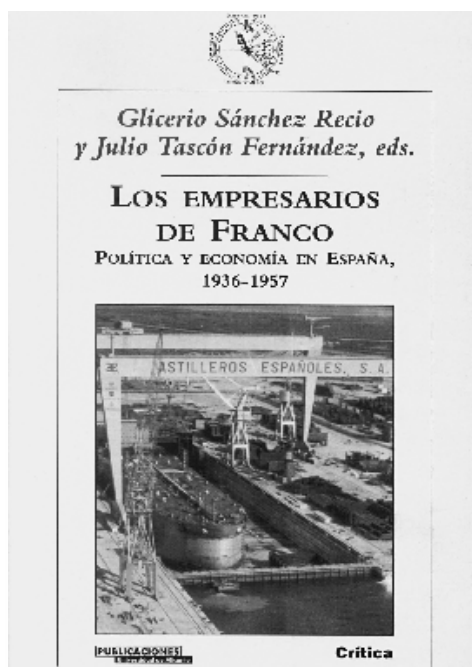
En el cas que ens ocupa, les aportacions de França a la teoria de la nació se centren, fonamentalment, en la tercera de les motivacions d'anàlisi del fet nacional. Els pocs autors que s'hi han enfrontat ho han fet perquè una amenaça exterior –principalment Alemanya– ha fet perillar les fronteres de l'Estat francès, creades també a partir d'annexions d'altres nacions o fragments. Així, fets històrics com la pèrdua d'Alsàcia-Lorena (1871), la Primera Guerra Mundial o la invasió nazi han estat els ressorts que han motivat l'estudi del fet nacional a França. Així es deprén del recorregut que el llibre fa de les aportacions d'autors com Ernest Renan, Lucien Lévy-Bruhl, Emile Durkheim,

o Louis Dumont, entre pocs altres. Moltes de les aportacions d'aquests autors s'han centrat, a més, en entendre els fonaments i les inèrcies del nacionalisme alemany, més que no pas les dinàmiques internes del nacionalisme francès. Això és així, entre altres coses, perquè l'observació de les pròpies entranyes de la «nació» francesa topa irremeiablement amb un país no tan homogeni nacionalment com seria desitjat. De fet, una de les conclusions del professor Llobera no és una altra que la denúncia de l'emmirallament a què la majoria d'aquests autors sotmeten les seues anàlisis de la nació francesa: «la tradició sociològica francesa, des de Durkheim fins a Schnapper, passant per Maus i Dumont, pateix d'una malaltia greu: una definició localista de la nació». D'altra banda, Llobera també posa de relleu els pocs autors francesos que s'hi han dedicat a fer aportacions a l'estudi de la nació així com la poca recepció que n'han tingut en els estudis sobre el nacionalisme i la nació que han agafat embranzida durant la segona meitat del segle XX o la mala interpretació que, a judici de l'autor, se n'ha fet d'alguna d'aquestes aportacions.

Marc Candela

El somni de l'autarquia econòmica feixista; el negoci del amics

La postguerra espanyola condicionà en bona mesura l'economia dels vint primers anys de la dictadura franquista. A més, també marcà els precedents que ajudarien a alguns empresaris a concentrar importants fortunes, bona part d'elles relacionades amb sectors industrials, claus per a una economia deficitària en quasi tot i que havia de proveir-se de recursos enmig de l'autarquia i l'aïllament internacional que va practicar el règim. Una economia que també es caracteritzà pels contactes personals i la convivència ideològica entre empresaris i el règim de Franco.

ELS EMPRESARIS DE FRANCO.
POLÍTICA I ECONOMIA A ESPANYA, 1936-1957
GLICÉRIO SÁNCHEZ RECIO I JULIO TASCÓN FERNÁNDEZ, EDS.
COL·LECCIÓ «CRÍTICA»

362 PÀGINES

PUBLICACIONES DE LA UNIVERSITAT D'ALACANT,
ALACANT, 2003

Des de la premissa que la política econòmica és la manifestació entre l'Estat i l'economia, cal entendre els primers anys quaranta, després d'acabada la guerra civil, com una dècada en la qual els grans capitals espanyols trobaren l'aixopluc que no havien trobat durant les agitadaes dècades anteriors. L'establiment del règim, a més de la dictadura política, ho fou també del sometiment de l'economia a la voluntat d'un cercle reduït d'empresaris i de polítics feixistes, a banda d'altres sometiments com la introducció total del doctrinari educatiu catòlic en tot el sistema estatal d'educació. Aquesta conjuntura, unida a l'aïllament internacional que patiria l'Espanya de Franco a causa del seu recolzament a l'Alemanya de Hitler, facilitaria la política del «primer franquisme», basada en la substitució d'importacions i la creació d'una sòlida capacitat productiva. Tal i com afirma R. Moreno Fonseret, professor de la Universitat d'Alacant i autor d'un dels treballs que formen part d'aquest llibre, l'articulació de tota la vida econòmica es féu depenent del paper que en el procés d'industrialització espanyola havia de jugar la indústria «d'interès nacional».

La implantació del sistema franquista fou també la restitució d'un ordre social, sobretot per als propietaris industrials i agrícoles, en el qual també quedaren abolides les conquestes socials i sindicals. El propi Gremi de Fabricants de Sabadell, una

institució centenària, acollí de bon grat mitjançant una declaració pública, la presència del nou règim.

El present treball estudia la presència d'alguns personatges que revolucionaren la banca espanyola, també afectada pel conflicte bèl·lic i animada després per les polítiques industrialitzadores de l'estat feixista. És el cas del financer valencià Ignasi Villalonga qui, malgrat haver ocupat alguns càrrecs de responsabilitat política i de rellevància social en l'època republicana, impulsà una important política de creació d'empreses en sectors econòmics des de la direcció del Banc Central d'Espanya.

Una altra col·laboració destacable en aquest llibre és la del professor de la Universitat de Santiago de Compostel·la, Joám Carmona Badía, que ens descobreix la forta influència que va tenir per a l'economia espanyola de principis dels anys quaranta les reserves de mineral de *wolframi*, un element utilitzat en la indústria de guerra alemanya durant la segona guerra mundial i que va estar a punt de capgirar els signes de la història sinó fora per fet que els nordamericans també començaren a utilitzar-lo, sobretot en el blindatge de tancs i carros d'assalt. Els subministraments ibèrics de *wolframi* a partir de 1941 van fer que l'Estat espanyol i, per tant, els seus industrials, es beneficiés de la guerra entre l'Alemanya de Hitler i els aliats.

Pau Caparrós

Un àmbit de dietari

Admirable selecció de col·laboracions de premsa de César Simón (1932-1997), reunides ara en aquest volum, amb unes qualitats entre el petit assaig i el dietarisme que representa en si mateix un dels millors perfils i la síntesi d'aquest imprescindible poeta.

PAPELES DE PRENSA

CÉSAR SIMÓN

EDICIÓ A CURA DE MIGUEL CATALÁN

COL·LECCIÓ «PAPERS DE PREMSA», I

288 PÀGINES

INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM, VALÈNCIA, 2003

Com molt bé apunta Miguel Catalán, l'originalitat, la cruesa i, encara més, el seu individualisme insubornable, entre altres, són les principals qualitats de l'escriptura de César Simón destinada a la premsa. Tot un conjunt de trets que sens dubte situa aquests textos qualificats com a «opinió» a l'altura dels columnistes més prestigiosos. La iniciativa de recuperar ara aquest conjunt format per noranta articles és magnífica.

Es tracta d'unes col·laboracions escrites pràcticament al llarg dels seus darrers vint-i-cinc anys i permeten copsar amb una gran contundència les diferents idees, els temes i els detalls que preocupaven l'autor: les sensacions dels homes, canviar el cartutx a la ploma, la pluja, els bars, els gossos penjats, el pas del temps, etc., i moltes altres més excuses amb una seducció irresistible.

L'ordenació triada per l'editor, que ara ha agrupat el material temàticament en deu seccions (de l'existir, del conuiu, de la natura, dels llibres, de la política, etc.), afegeix a la lectura un atractiu no exempt d'interés. No hi ha cap dubte que ací es troben contingudes totes les dèries del pensament de César Simón, les quals encara podrien resumir-se naturalment en dos o tres essencials, sense exposar-nos que el mateix César Simón ens sorprenguera que, per a ell,

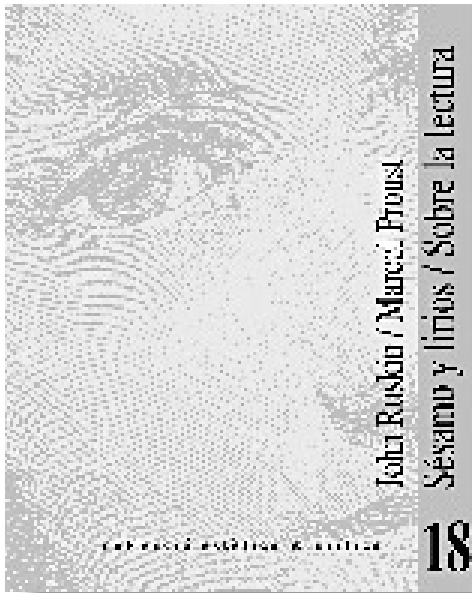
en realitat tot, la vida, i el viure és clar, consisteix a escolar-se (*deslizarse*).

Així, César Simón anà passant per aquest món on intentava per damunt de tot aconseguir dedicar-se a mirar i gaudir els moments en què u no sap què fer, activitats que considerava més nobles que no descriure i raonar, i deixà una molt interessant obra literària tan variada com unitària estilísticament. Amb tot, els elogis a la contemplació o a la migdiada no equivalen en res a la inactivitat. La poesia, les novel·les, els diaris, l'assaig o la traducció i les col·laboracions en la premsa que ara ens ocupen constitueixen una activitat perseverant i coherent de matissar i amplificar, des de la prosa, les dèries que impulsaven l'autor. Quan s'elogia, amb verdadera raó, l'originalitat de Simón es fa perquè la seua escriptura conté un estil amb una singularitat que es desmarca de tot el que hem llegit i pensat abans i després d'ell. No és que escriga per a influir els altres, que també, escriu per a dir i dir-se, ja que es tracta d'una escriptura personal, impudorosa, que convoca el lector a un estupor inaudit davant la vida i també davant l'individu que som, però encara més davant la seua autobiografia.

Vicent Berenguer

Proust i Ruskin sobre la lectura

Aquest volum recull dues conferències de John Ruskin –sobre la lectura i sobre l'educació de les dones respectivament–, que Proust va traduir al francès acompanyades d'un extens pròleg i de nombroses notes. Un document impagable, que il·lustra la maduració de la personalitat literària de Marcel Proust abans d'emprendre *La recherche*.

SÉSAMO Y LIRIOS / SOBRE LA LECTURA

JOHN RUSKIN / MARCEL PROUST

TRADUCCIÓ I INTRODUCCIÓ DE MIGUEL CATALÁN

COL·LECCIÓ «ESTÈTICA & CRÍTICA», 18

179 PÀGINES

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA, 2003, VALÈNCIA

En 1895, Proust havia abandonat la redacció de *Jean Santeuil*, una novel·la que no reprendria mai. Començava així un període d'uns set anys que constituiria el tram final del seu període formatiu, abans d'iniciar *La recherche*. Durant aquest temps l'activitat de Proust com a escriptor va consistir en la traducció al francès d'algunes de les obres de John Ruskin i en la redacció de diversos textos sobre aquest escriptor. Aquesta dedicació a l'obra de Ruskin representava tant una manifestació de l'admiració de Proust per l'escriptor anglès, com un intent d'escapar de la seua influència i de consolidar la pròpia personalitat literària.

El volum editat en la col·lecció «Crítica & estètica» de la Universitat de València, traduït i prologat per Miguel Catalán, presenta en castellà les dues conferències de Ruskin que Proust va traduir al francès i que va acompanyar de nombroses notes i d'un llarg pròleg.

L'interès d'aquesta edició és que, a més de les conferències, reproduïx també les notes de Proust, algunes d'elles molt extenses. De fet, són com una mena d'assaigs en miniatura. En aquestes notes Proust no es limita a aclarir determinats passatges del text traduït, sinó que de vegades critica algunes de les apreciacions de Ruskin i les inverteix per demostrar-ne la inconsistència o les utilitza com un motiu per definir i precisar la seua pròpia posició moral i ètica. Es produeix, així, un contrapunt fascinant entre els dos escriptors.

En l'extens pròleg *—Sobre la lectura—* que va redactar per a presentar la seua traducció, Proust va delimitar amb més profunditat la seua personalitat com a escriptor. La idea més insistida d'aquest assaig és que la lectura pot resultar perillosa si, en lloc de despertar i estimular l'activitat intel·lectual, tendeix a substituir-la. Per a Proust, la lectura juga un paper essencial i limitat alhora en la nostra vida espiritual. «La lectura —diu— es troba en el llindar de la nostra vida espiritual; ens hi pot introduir, però no la constitueix.» Per altra banda, com assenyala Miguel Catalán en la seua introducció, en aquest prefaci trobem *in nuce* molts dels temes i característiques estilístiques que retrobarem en *La recherche*, com

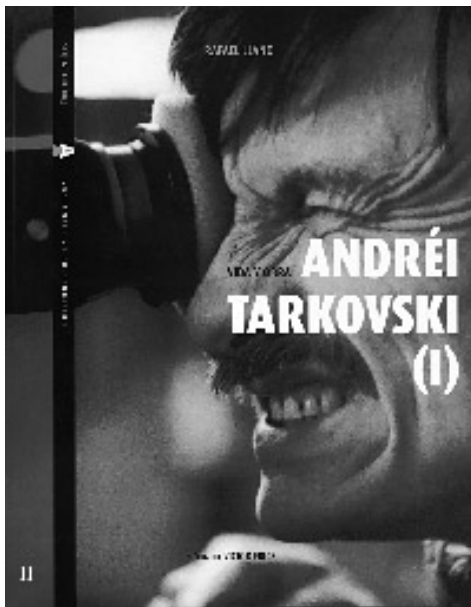
la conversió de la seua infantesa en un fresc intemporal de caràcter sagrat. O la utilització del llarg període construït a partir de la imbricació de diverses oracions de relatiu.

Les dues conferències de Ruskin que es reproduïxen en aquest volum constitueixen una bona introducció a l'obra d'un escriptor tan famós durant la seua època i tan poc llegit avui. La primera *—Sésamo. De los tesoros de los reyes—* té com a tema central la lectura. La segona *—Lirios. De los jardines de las reynas—* està dedicada a l'educació de les dones. L'estil de Ruskin, rapsòdic i metafòric, pot fatigar una mica i difumina sovint els seus plantejaments. Hi trobem com a motiu recurrent la crítica d'una civilització, de la qual denuncia el caràcter exclusivament utilitarista i individualista i altres tares que se'n deriven, com la contaminació del medi ambient o la pràctica d'un cristianisme imaginari —«un cristianisme de llum de gas», en diu. Tots aquests mals són per a Ruskin la conseqüència d'un analfabetisme infantil, d'una falta d'educació en els hàbits més corrents del pensament.

Enric Iborra

L'escultor del temps

La Filmoteca Valenciana ha decidit retre un merescut homenatge al director rus Andréi Tarkovski amb la projecció de les seues pel·lícules i l'edició d'aquest esplèndid *tour de force* literari sobre la seua persona, un dels grans creadors de la història del cinema.

ANDRÉI TARKOVSKI. VIDA Y OBRA (VOLS. I i II)

RAFAEL LLANO SÁNCHEZ

PRÒLEG DE VÍCTOR ERICE

COL·LECCIÓ DOCUMENTOS, I I

817 PÀGINES

(PRIMER VOLUM 0-438; SEGON VOLUM 439-817)

EDICIONS DE LA FILMOTECA-IVAC (INSTITUT VALENCIÀ DE CINEMATOGRAFIA RICARDO MUÑOZ SUAY), VALÈNCIA, 2002

Quanta raó té Rafael Llano. Vida i obra. Obra i vida. Perquè si en la història del cinema hi ha un director on filmografia i trajectòria vital són inseparables aquest és, sens dubte, l'*enfant terrible* de la cinematografia de l'antiga Unió Soviètica: Andréi Tarkovski.

Persona de profundes conviccions religioses, l'objectiu de Tarkovski va ser convertir el cinema en un art més, com la literatura o la música. Per a fer-ho, es va dedicar a buscar intensament l'essència de la bellesa. Però no es tractaria d'una bellesa física, sinó espiritual i moral, capaç de transformar l'individu, tal i com havia plantejat la gran literatura russa del segle XIX. Autors com Tolstói, Gógol, Dovstoievski o Pushkin, que varen avantposar la creació artística per damunt de tot i dels quals Tarkovski es proclamava hereu. D'aquesta manera, amb la mateixa dignitat que els va caracteritzar, ell també va portar el seu estil, metafísic i tradicionalista,

fins les últimes conseqüències. Això li va comportar nombrosos problemes amb l'administració soviètica, que no va parar de posar-li entrebancs fins que el va obligar, en contra de la seua voluntat, a exiliar-se a Europa. Alguns van aprofitar l'ocasió per presentar-lo com un disident, però el seu antimaterialisme i anticapitalisme declarats també tenien un difícil encaix a Occident. De fet, tot i que les seues pel·lícules van ser premiades als festivals europeus més prestigiosos, la crítica se'l mirava amb recel i no poques vegades era acusat de pretencions.

A pesar de totes les dificultats amb què es va trobar, Tarkovski va realitzar set pel·lícules durant el període comprés entre el 1960 i el 1986 (entre elles *Andréi Rublev* i *Solaris*, obres mestres del cinema rus), en les quals es palesa tot el seu univers poètic i filosòfic. Unes emocions que emanen de la capacitat de les seues imatges per a capturar el transcórrer del temps, la representació de la vida, sense la necessitat de mostrar la mà artificial de l'autor. Una manera d'entendre el cinema que l'emparenta amb directors com Bergman, Buñuel, Kurosawa i, sobretot, Bresson, que el mateix Tarkovski tenia com a referents. Tot açò i més trobem al magnífic treball de Llano, el qual, lluny d'oferir una me-

ra aproximació, ens endinsa fins les entranyes de Tarkovski, amb totes les virtuts però també amb totes les misèries. Profusament documentat, amb material fotogràfic inèdit, el text també està esquitxat de reflexions extretes dels mateixos diaris del director, el que ens apropa encara més al personatge. Però per damunt de tot destaca la prosa de l'autor, farcida del lirisme i de la densitat intel·lectual que a Tarkovski li era tan pròpia.

Àlvar Peris

